

THE HUMILITY OF THE KING (OLD TESTAMENT READINGS ON THE EVE OF THE ENTRY OF THE LORD INTO JERUSALEM)

Stefka Kancheva

“St Cyril and St. Methodius” University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Abstract: *The solemn entry of the Lord Jesus Christ into Jerusalem is described by the four evangelists. With the Lord's entrance into Jerusalem, the road to His suffering begins. The worship glorifies Christ as God and King - Victor and Saviour, but it also mentions the coming Passover and voluntary suffering. The feast, located after the Great Lent and preceding Holy Week and Pascha, has a distinctly eschatological character.*

Three Old Testament readings (paroemias) are read on the eve of Palm Sunday: Gen. 49:1-2, 8-12, Zeph. 3:14-19, and Zech. 9:9-15. The paper presents an interpretation of the pericopes through the writings of the Holy Fathers and the hymnography of the Orthodox Church.

The theme of the humility of the King is a kind of "gateway" to the next Holy Week, when the Creator of heaven and earth will suffer and die at the hands of His creatures in order to conquer death and exalt the nature of Adam.

Keywords: *Old Testament Readings (Paroemias), Orthodox Worship, Entry of the Lord Jesus Christ into Jerusalem*

СМИРЕНИЕТО НА ЦАРЯ (СТАРОЗАВЕТНИТЕ ЧЕТИВА В НАВЕЧЕРИЕТО НА ВХОД ГОСПОДЕН В ИЕРУСАЛИМ)

Стефка Кънчева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, България

Резюме: *Тържественото влизане на Господ Иисус Христос в Иерусалим е описано и от четиримата евангелисти. С Вход Господен в Иерусалим започва и пътя към страданието. В богослужението се прославя Христос като Бог и Цар – Спасител и Победител, но се споменава и предстоящата Пасха и доброволните страдания. Празникът, намиращ се след Великия пост и предшествващ Великата седмица и Пасха има ясно изразен есхатологичен характер.*

В навечерието на неделя Ваия се четат три старозаветни четива (паримии): Битие 49:1–2, 8–12, Соф. 3:14-19 и Зах. 9:9-15. Докладът представя тълкуване на перикопите чрез светоотеческите съчинения и химнографията на Православната църква.

Темата за смирението на Царя е своеобразен „вход“ към следващата Велика седмица, когато Творецът на небето и земята ще претърпи смърт от ръцете на Своите творения, за да победи смъртта и да издигне природата на Адам.

Ключови думи: *старозаветни четива (паримии), Православно богослужение, Вход Господен в Иерусалим*

След възкресяването на Лазар от мъртвите „Този, на Когото небето служи като престол, седна на ослето и влезе в Иерусалим”¹ се казва в синаксара на празника. Народът посреща Господ Исус Христос с палмови клонки и радостни викове „осана Сину Давидову! Благословен Идещият в име Господне!” (Мат. 21:9). Тържественото влизане на Господ Исус Христос в Иерусалим е описано и от четиримата евангелисти (Мат. 21:1-11, Марк 11:1-11, Лука 19:28-40 и Иоан 12:12-19). С Вход Господен² в Иерусалим започва и пътя към страданието. В богослужението на празника се разкрива, че с това събитие са изпълнява пророчеството на Захария 9:9 и на Псалмопевеца: „Из устата на младенци и кърмачета Ти си стъкмил похвала” (Пс. 8:3). Прославя се Христос като Бог и Цар – Спасител и Победител, Който седи на херувимски престол на небесата и се възпява от серафимите, но се споменава и предстоящата Пасха и доброволните страдания, както и нашето възкресение, чиито залог е възкресяването на Лазар (Mirkovich, 1961). За връзката между двата празника свидетелства и общият им тропар „Уверявайки ни в общото възкресение на мъртвите, преди Твоите страдания Ти въздигна от мъртвите Лазаря, Христе Боже. Затова и ние като деца, носещи знаците на победата, на Теб – Победителя на смъртта пеем: „Осанна във висините, благословен идещият в името Господне!”. Празникът, намиращ се след Великия пост³ и предшестваш Великата седмица и Пасха има ясно изразен есхатологичен характер, към който насочва вторият тропар: „Съпогребали се с Тебе в кръщението, Христе Боже наш, сподобихме се с безсмъртен (вечен) живот чрез Твоето възкресение и като възпявайки викаме: Осанна във висините! Благословен е, Който иде в името Господне!”⁴. Този тропар свидетелства и за извършваните кръщения на Лазарова събота, засвидетелствани и в Типика на Великата Църква (IX-X в.) (Mirkovich, 1961).

В навечерието на Вход Господен в Иерусалим паримии са от Битие, Софония и Захария.

Първата паримия (Бит. 49:1–2, 8–12) за празника е част от Иакововата благословия. На смъртния си одър в Египет, Иаков събира синовете си и, според обичая, ги благославя. Благословията му се отнася до колената (племената), които ще произлязат от тях. По Божий промисъл особено благословение е дадено на Иуда, когото ще възхваляват братята му. Скиптърът, т.е. властта, няма да се отнеме от Иудиното коляно, докато не дойде Примирителят и на Него ще се покоряват

¹ Преводите на богослужбни текстове на български език се цитират по изданията на манастира „Св. апостоли Петър и Павел“ (край с. Одраница) – Постен Триод (2017) и Празничен миней (2017). В случай, че се използва друг превод или превод на автора, изрично е отбелязано. При изписването на имената на населени места, личности и географски обекти, споменати в Свещеното Писание, се спазва правописът, установен в синодалния превод на Библията.

² В литургичната практика на Църквата важно място заемат палмовите клонки (гр. βαίλα), от където идва и другото название на празника Неделя ваия (Κυριακὴ τῶν βαίων). В нашите географски ширини се използват върбови клонки, и оттам и популярното название на празника – Неделя Връбница.

³ Великият пост (или наричан още св. Четиридесетница) обхваща времето от понеделник след неделя Сиропустна до петък преди Лазарова събота. След Вход Господен в Иерусалим започва Великата седмица, която предшества Възкресение Христово (Пасха). (Chiflyanov, 1996)

⁴ Превод от църковнославянски език – авторът.

народите (Бит. 49:10). Ако изключим Бит. 3:15, това е първото пророчество за идването на Спасителя в Свещеното Писание. Макар, че не е цитиран в Новия Завет, този стих се тълкува безспорно месиански и заема особено място в съчиненията на църковните отци и писатели. Освен този стих, на когото ще обърнем внимание по-нататък, причината перикопа от книга Битие да се чете в навечерието на празника Вход Господен в Иерусалим е поклонението на Иуда от останалите колена, което се осъществява и при влизането на Спасителя в светия град, тъй като по плът Господ Исус Христос е от Иудиното коляно.

Преди да пристъпим към тълкуването на перикопа от църковните отци и писатели и богослужебните текстове на Църквата, е необходимо да се направят някои уточнения относно текста на Бит. 49:10. Синодалният превод гласи: „Скиптърът не ще се отнеме от Иуда и законодателят - от чреслата му, докле не дойде Примириятелят, и Нему ще се покоряват народите”. Текстът според Septuaginta (LXX)⁵ е: οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ιουδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν (Князът няма да се отнеме от Иуда, нито вожд от чреслата му, докле не дойде приготвеното за Него и Той е очакване на народите). Църковнославянският текст следва септуагинтния текст и гласи: Не ъскудѣетъ кнзъ t їуды, из вождъ t чреслъ єзгw2, дондеже приидутъ тложе1наз єзмY: из той чазніє кзѣкwвъ. С използването на „княз” (ἄρχων⁶), вместо скиптър (שֵׁבִט) ⁷, LXX придава по-ясно месианското значение на текста. В гръцкия превод ясно се изтъква месианското значение и в последната част на стиха, че Той е „очакване на народите” (αὐτὸς προσδοκία⁸ ἐθνῶν, той чазніє кзѣкwвъ) – ако не се вземе под внимание тази разлика със синодалния превод, трудно биха могли да се разберат светоотеческите тълкувания и химнографията на Църквата.

Таргумът Онкелос⁹ превежда „докато Месия дойде, на когото принадлежат царствата и на когото народите ще се покоряват”. Наличието на „Месия“ предполага,

⁵ Това е първият и най-значим превод на Свещеното Писание на гръцки език. Има изключително значение както за религиозното развитие на света, така и за световната култура. От текст, предназначен за юдеите в разсеяние, той се превръща в текст на християнската Църква. Чрез този превод християнството получава първоначалния тласък на своето разпространение. Името на превода идва от гръцки ἡ τῶν ἐβδομήκοντα γραφή или οἱ ἐβδομήκοντα, на латински език - edition septuaginta virorum или съкратено Septuaginta (LXX), т.е. превод на седемдесетте преводачи (тълковници). Названието идва от преданието, че преводът е направен от 72 преводачи, по шест от всяко коляно по времето на Птоломея II Филадельф (285-247) в Александрия (Portmarinov, 2001).

⁶ ἄρχων, οὐτος ὁ - вожд, управител, княз.

⁷ Интересно е да се отбележи, че същата дума се използва и в Числ. 24:17 – пророчеството за звездата, която ще излезе от Иаков – една от паримите за Рождество Христово. В еврейския текст отново стои שֵׁבִט – скиптър, жезъл, но и в този случай преводачите на LXX заменят думата и я превеждат с ἄνθρωπος – човек, като отново придават по-ясно месианското значение на пророчеството. Всеки един превод е тълкуване и преводачите от еврейски на гръцки език отразяват разбирането, т.е. тълкуването на тези текстове сред юдеите във времето преди Христа (III-II в. пр.Хр.).

⁸ προσδοκία ἡ - очакване, надежда.

⁹ Таргумите са арамейски превод на Стария Завет. Глаголът תרגם (същ. תרגום) означава едновременно „превеждам” и „обяснявам”. Може да означава превод на и от какъвто и да е език, но в равинската литература се използва най-вече за арамейски превод на библейски текст. Като свободен превод на еврейския текст на Свещеното Писание, Таргумът намира своето място в синагогалното богослужение след поднасяне на четиво на оригиналния език и в библейското обучение. Четенето на

че Таргумът, както и LXX използват еврейски текст, който съдържа думата *shelō*, разбрана като отнасяща се до личност (Heine, 2007). Този начин на разбиране е доста близък до разбирането на св. Юстин Мъченик. В I Апология св. Юстин цитира текста на Бит. 49:10 (St. Justin the Philosopher and Martyr, 1995) и прилага доказателство, че това се отнася до идването на Господ Исус Христос, тъй като до това време при иудеите е имало собствен княз или цар. Думите, че Той ще бъде „ожидание на народите“ според св. Юстин указват на това, че всички народи ще очакват Неговото второ пришествие. Интересно е тълкуването, което предлага на стиха „Той вързва о лоза своето осле ... пере дрехата си и в кръв от грозде“: според св. Юстин това са символи, указващи на събития, които ще се случат с Христос, и на дела, които самият Той ще извърши; ослето стояло на входа на едно село, привързано към лоза, Христовите ученици го довели и Той, възседнал на него влязъл в Иерусалим (St. Justin the Philosopher and Martyr, 1995). „Пере дрехата си и в кръв от грозде“ е пророчество за това, което Той трябва да претърпи, очиствайки с кръвта Си вярващите в Него (St. Justin the Philosopher and Martyr, 1995). В „Разговор с юдеина Трифон“ св. Юстин отново се спира на това пророчество, като казва, че се отнася до двете пришествия на Христос и народите ще повярват в Него (St. Justin the Philosopher and Martyr, 1995b).

Св. Иринеи Лионски също се спира на Бит.49:10-12 в съчинението си „Против ересите“ и казва, че макар че тези „които по думите си всичко изследват“, определят времето, в което вече липсвал княз и вожд от Иуда, кой е ожидание на народите, какво е лозето, ослето и всичко от приведените слова и откриват „че тук се възвестява не за друг, а за нашия Господ Исус Христос“ (St. Irenaeus of Lyon, 2008).

Свети Йоан Златоуст отнася Бит. 49:10 към бъдещото спасение на езическите народи: „Иаков добре е казал: *докато дойде Този*, на Когото е определено, тоест а Когото е предварително приготвено царството. Затова *Той е очакване на народите*. Виж как той вече говори за бъдещото спасение на езичниците. *Той вързва о лоза своето осле и о лозата на най-доброто лозе – пърлето на своята ослица* (ст. 11); под образа на ослето отново предвъзвестява привеждането на езичниците. Тъй като оселът¹⁰ се счита за нечисто животно, то Иаков казва, че тези нечисти езически народи Той ще приведе със същата лекота, все едно някой привързал ослето си към лозова пръчка – като изразява чрез това и голямата власт, и голямото послушание на народите“ (St. John Chrysostom, 2013).

текстове от Свещеното Писание се придружавало от устен превод (таргум) векове преди Христа, а в края на I в. сл. Хр. се пристъпило към записването на устните таргуми. Така преводът на Петокнижието бил наречен по името на преводача-оформител – Онкелос, а на пророческите книги – Йонатан. Таргумът Онкелос е единственият, който се определя от учениите официално като произлизащ от времето на Талмуда, ок. 650 г. сл. Хр. Той се приписва на юдейския прозелит Онкелос. Таргумът получил голямо разпространение и популярност във Вавилон и заради това бил наричан още вавилонски. (Portaginov, 2001).

¹⁰ Осел – както отбелязва проф. протопрезв. д-р Николай Шиваров в своята „Библейска археология“, (Shivarov, 1992) магарето в Близкия Изток произхожда от дивото африканско магаре. За разлика от европейското, то е по-голямо, по-хуаво и миловидно животно. Поради това може би е по-подходящо да се употребява старинната дума „осел“ за него, за да не предизвиква с наименованието си неправилни представи. Така е преведено и в синодалния превод на Писанието.

Темата за езичниците, които са доведени в Църквата, се открива и в богослужебните текстове за празника. В една от хвалитните стихире се пее: „Излезте племена, излезте народи, и вижте днес Царя Небесен, Който като на висок престол е седнал върху просто осле, как влиза в Иерусалим. Роде иудейски, неверен и прелюбодеен, ела и виж Този, Когото Исаия видя да идва в плът заради нас, как взима за Себе Си невеста - целомъдрения нов Сион и отхвърля осъдената синагога...”. Песнопението е съсредоточено върху темата за откровението към езичниците, защото от езическите народи е съставен Новият Сион. Алюзия с езическите народи се съдържа и в коментирания първа паримията – „...нему ще се покоряват народите” (Бит. 49:10). Месия идва за Неговия народ Израил, но също идва да събере народите в същото място на спасението (Baggley, 2000): „Язденето на необяздено осле предизобразяваше необуздаността на езичниците, които се обръщаха от неверието към истинската вяра. Слава Тебе, Христе, единствен Милостив и Човеколюбец!” (стиховни стихире на вечернята). Детайлът от събитията, който е най-често използван, за да се изрази откровението към езичниците е фактът, че Христос язди неопитомено осле. Заключение е, че неопитоменото магаренце представя народите, които още не са опитомени от Закона и Пророците (Baggley, 2000). Темата осле-езичници присъства и в синаксара на празника: „А младото необяздено осле, което възседна Христос, тайнствено означава за нас езическите народи, защото покорявайки ги на Своята власт, Той стана Победоносец и Победител, Цар на целия свят“.

Свети Григорий Палама отбелязва, че очакванията Цар е не толкова надежда на Израил, колкото ожидание на езичниците. „Привързва о лоза своето осле“, т.е. покорява народа на иудеите, и „о лоза пърлето на своята ослица“ (Бит. 49:11). Пръчките на лозата – това са учениците на Господа, на които Господ казал „Аз съм лозата, вие пръчките“ (Иоан 15:5). Чрез тези пръчки Господ присъединил към Себе Си ослето на Своята ослица, т.е. Новия Израил от езичниците, по благодат станали синове на Авраам (Gregory Palamas, 1968).

Свети Ефрем Сириец прави интересен паралел между Рождество Христово и Вход Господен в Иерусалим по отношение на ослето (Saint Ephraim the Syrian, 2014). Христос започва земния Си живот в ясла, над която стоят вол и осел, на осел достига и краят. Ослето присъства в иконографията и за двата празника. Още от първите иконографски образци на Рождество Христово над Младенеца са надвесени вол и осел – животните разпознават своя Създател, както казва пророк Исаия „Волът познава стопанина си, и оселът - яслите на господаря си; а Израил (Ме) не познава, Моят народ не разбира“ (Ис. 1:3), но тук, както посочва Павел Евдокимов (Evdokimov, 2011) имаме и двойна символика на жертвеното теле и на осела на Царя, влизащ в Иерусалим. Не е изненадваща и връзката, която се открива в химнографията на двата празника и то по отношение на коментирания първа паримия. В богослужебните текстове за Рождество Христово намираме ясно тълкуване Кой е този, Който е „очакване на народите“. В канона на неделя на светите праотци се пее „Сега ожиданието на народите идва от дева и Витлеем отключва Едем...“. На всенощното бдение за Рождество Христово отново се пее за

ожиданието на народите: „...Слава във висините Богу и на земята мир, защото дойде Очакваният от народите, дойде да ни спаси от робството на врага!“. В канона за Рождество Христово пророчеството ясно се отнася към родилия се Спасител: „О, Христе, Когото в древност Иаков пророкува като очакване на народите, Ти възсия от Иудиното коляно и дойде да отнемеш могъществото на Дамаск и плячката на Самария...“ (четвърта песен от втория канон за Рождество Христово).

Втората паримия е от книгата на пророк Софония (3:14-19). Израил е призван към радост и тържество, защото „Господ, Цар Израилев, е посред тебе“ (ст.15). Двукратно в перикопа се споменава присъствието на Бога сред Неговия народ. Пророчеството на Софония се изпълнява при боговъплъщението, но се отнася и към влизането на Спасителя в Иерусалим. Първия стих от паримията има явно сходство с началото на следващата паримия – от пророк Захария, която е точно изпълнено и ясно пророчество за Вход Господен в Иерусалим, и с Ис. 62:11 („Ето, Господ обявява до край-земя: кажете на дъщерята Сионова: твоят Спасител иде; наградата Му е с Него, и отплатата Му - пред Него“), една от паримииите на Велика събота. Апостолът на празника, избран от посланието на апостол Павел до Филипяни, приканва към радост, и подобно на пророчеството на Софония, апостол Павел казва „Господ е близо“ (Филип. 4:5).

Изразът „дъщеря Сионова“ е често срещана метонимия за жителите на Иерусалим в пророческите текстове (Ис. 1:8, 16:1, 37:22 и др., Мих. 4:8, Зах. 9:9). В старозаветните времена, този радостен призив за духовно ликуване е пряк израз на месианската надежда на подзаконния човек. Пророчеството намира своето изпълнение в новозаветното описание на тържественото влизане на Иисус Христос в Иерусалим (Мат.21:5, Иоан 12:15) (Valchanov, 1977). Според Теодорит Кирски, някои тълкуватели разбират това пророчество като отнасящо се към завръщането от Вавилон и обновлението на Иерусалим, той е съгласен с това, но допълва: „Но може да се намери и по-точно изпълнение след въплъщението на нашия Спасител: тогава Той изцелил съкрушените по сърце в банята на обновлението, обновил човешката природа, обикнал ни толкова, че даде живота си за нас“ (Theodoret of Cyr, 2003). Кирил Александрийски също отнася пророчеството към радостта на Иерусалим чрез Христа: „Духовният и свят Сион – което е Църквата, святото множество от вярващи – е оправдано в Христа и само в Него“ (Cyril of Alexandria, 2003). Софония възвестява за великия и свещен ден на Божето посещение в Иерусалим, за да се пригответи дъщерята Сионова като невеста за среща с Царя на славата. Дъщерята Сионова не разпознава своя Спасител, следователно пророчеството на Софония за отмяната на присъдата, милостта и тържеството се отнася за Новия Иерусалим – Църквата. Както се пее в една от хвалитните стихире, Царят на славата влиза в Иерусалим и „взима за Себе Си невеста - целомъдрения нов Сион и отхвърля осъдената синагога“. Празникът, и подбраните четива за него, са поставени в определен литургичен контекст. На Лазарова събота празнуваме предвкушването на победата над смъртта, а Вход Господен в Иерусалим не е празник на тържеството, а начало на пътя към страданието и Кръста. Както отбелязва прот. Александър Шмеман „В продължение на шест дни преди съботата на Лазаря църковното богослужение като

че ли ни предлага да следваме Христа в дните, през които Той отначало възвестява смъртта на Своя приятел Лазар, а след това започва възлизането за Витания и Иерусалим” (Shmeman, 2001). Следователно в четивата трябва да търсим и есхатологичен смисъл – Христос отива към смъртта Си, чрез която ще изкупи падналото човечество и ще победи смъртта. Това е Неговият път към страданието, който води нас към небесния Иерусалим, към Царството Божие. Както се пее на неделната вечерня в петата неделя на поста: „...да принесем предпразнично песнопение на Господа, Който в божествена слава и сила влиза в Иерусалим, за да умъртви смъртта”¹¹. Празникът трябва да се разглежда и в контекста на следващите дни, а именно - Великата седмица, които припомнят страданията, но са изпълнени и с есхатологична тематика. Възкресяването на Лазар и Вход Господен в Иерусалим в богослужбения контекст вече са „началото на Кръста” (Shmeman, 2001).

Последната, трета паримия за празника (Зах. 9:9-15), съдържа най-ясното пророчество за влизането на Господ Исус Христос в Иерусалим. Цитирано е в два от новозаветните разкази за събитието като изпълнено пророчество – в Мат. 21:5 и Иоан 12:15. Началото на перикопа е сходно с предходната паримия от пророк Софония, а както беше отбелязано – и с пророчеството на Исаия 62:11. Отново дъщерята Сионова е призована към радост като тук ясно се посочва повода за радостта и тържеството – идването на Царя, кротък, праведен и спасяващ. Използваната дума в еврейския текст е נִדְּוּ – радвам се, веселя се, ликувам, подскачам от радост (Gesenius, 1979). Същата дума е използвана в Пс. 20:2 – „Господи! с Твоята сила царят се весели и за спасението от Тебе безмерно се радва”. Радостта на царя е безмерна, като в пророчеството на Захария, и повод за тази радост е спасението от Бога. Лексемата се употребява и в книгата на пророк Исаия (Ис.9:2, Ис. 25:9 и Ис.35:1-2, Ис.49:13, 65:18) като и в тези случаи радостта е поради очакваното спасение и месианските времена. В LXX е преведено с χαῖρε σφόδρα, по същия начин, по който е преведено и Соф. 3:14. Т.е. тържеството и ликуването, към което е призована дъщерята Сионова е поради очакваното спасение и избавление.

Интересна е и лексиката, използвана относно осел/осле в масоретския текст и съответно начинът, по който е преведена в LXX. В библейския еврейски език има три думи за опитомено магаре: חמור (hāmôr), עֵיר ('ayir) и אֲתוֹן ('ātôn) като и трите намираме в Захария 9:9 (Way, 2010). Както отбелязва Kenneth Way последователността на лексемите в Зах. 9:9 се движи от общото към по-специфичното – втората и третата дума добавят нова информация към предходната (Way, 2010), т.е. имаме пример на паралелизъм, в който следващите части на стиха допълват и изясняват предходните. hāmôr е общият термин за магаре/осел, използва се и когато се отнася за голям брой животни от различен пол (Бит.24:35, 30:43; Изх. 9:3 и др.) или когато става дума за осел като товарно и яздитно животно (Smith, 1945). Думата не е с определен род (Way, 2010). 'ayir се използва за описание на мъжко животно (напр. Бит. 32:15). Според заключението на Way 'ayir не значи жребче или осле. В

¹¹ Превод: Shmeman, 2001.

библейския еврейски и сравненията с останалите семитски езици няма свидетелство, че 'ayir е младо животно. Тази интерпретация идва от превода в LXX, където думата е преведена с πῶλος – жребче (Way, 2010). 'ātōn се използва за женско магаре, превежда се обикновено като магарица/ослица. Използваното в масоретския текст словосъчетание се среща само два пъти в Стария Завет – в Бит. 49:11 (в СП преведено – пърлето на своята ослица) и в Зах. 9:9 (син на подяремница). В случаите, когато се използва за процесии, почти винаги се употребяват думите 'ātōn и 'ayir. И ако конят в Писанието се свързва с война, насилие и влияние на чужди сили, то оселът е животно на труда, мира (Smith, 1945). Смирението на Царя е изразено чрез язденето на животно, което е част от ежедневието на обикновения човек. Контрастът между Царя, яздещ осел и идеите, които се свързват с коня, е ясно подчертан в следващия стих (Smith, 1945) – Зах. 9:10 „Тогавя ще изстребя колесниците у Ефрема и конете в Иерусалим, и ще бъде счупен военният лък; и Той ще възвести мир на народите, и владичеството Му ще бъде от море до море и от реката до земните краища“. Псалмопевецът и пророците постоянно укоряват израилтяните, че се надяват на коне и колесници (Пс. 19:7-9, Ис. 31:1) (Barrois, 1977). Подобни са и думите на Псалмопевеца: „Дойдете и вижте делата на Господа, - какви опустошения направи Той по земята: прекратявайки войните докрай земя, строши лък и пречупи копие, колесници с огън изгори.“ (Пс.45:9-10). С идването на Царя, войните и всичко свързано с тях (коне, колесници) ще останат в миналото, Той ще възвести мир на народите¹².

В LXX преводът на Зах. 9:9 единственото отклонение от масоретския текст е двусмисления превод на паралелизма. Съюзът καί между ὑπόζυγιον¹³, осел/магаре, и πῶλον¹⁴ νέον, младо осле, може да показва равенство, паралелизъм или наличието на две отделни животни (Instone-Brewer, 2003). От повествованията на евангелистите, единствено св. ев. Матей повествува ясно за две животни – ослица, на която язди Спасителят и осле, което върви с тях. Първо евангелистът цитира пророчеството на Захария - "кажете на дъщерята Сионова: ето, твоят Цар иде при тебе кротък, възседнал ослица и осле, син на подяремница". (Мат. 21:5). След това евангелистът добавя: „Учениците отидоха и сториха тъй, както им бе заповядал Иисус: докараха ослицата и ослето и метнаха отгоре им дрехите си, и Той седна на тях.“ (Мат. 21:6-7). Свети Юстин Мъченик в „Разговор с Трифон“ цитира пророчеството на Захария по септуагинтния текст и го свързва с предреченото в Бит. 49:10 и обяснява значението на ослето и ослицата, че изобразяват еврейския народ и езичниците: „Защото, както ослето, което не е носело ярем, беше символ на езичниците, така и ослицата беше символ на хората от вашия народ, защото вие имате закон, който ви беше наложен чрез пророците“ (St. Justin the Philosopher and Martyr, 1995b).

¹² Употребената в масоретския текст дума (אֵייר) предполага, че става дума за езическите народи.

¹³ то ὑπόζυγιον (от ὑπόζυγιος – впрегатен) – впрегатно животно, впрегатен добитък (волове, коне, магарета), особ. магаре.

¹⁴ πῶλος ὁ ἢ - малкото на някое животно, особено жребче, магаренце.

Същото тълкуване се открива и в химнографията на празника - в канона се показва, че Царят е мир за Израиля и спасение за езичниците: „Сионе Божий, свята Планина, Иерусалиме, огледай се наоколо и виж твоите събрани чеда: ето, те дойдоха от далеч, за да се поклонят на твоя Цар; мир на Израиля и спасение за езичниците.” (пета песен от канона на неделя Ваия, вж. също и цитираните по-горе стиховна стихира и синаксара на празника). Призованите от всички народи са новият Израил, Църквата: „Елате и ние – целият нов Израил, Църквата на призованите от всички народи, днес заедно с пророк Захария да викнем: „Възрадвай се силно, дъще Сионова, проповядай, дъще Иерусалимова, защото ето твоят Цар иде при тебе кротък и спасяващ, възседнал младо осле, син на подяремница!” (стихира на Господи Воззвах).

Освен призоваването на езичниците и участието им в новия Израил – Църквата, другият момент, на който се поставя ударение в литургичните текстове за празника е смирението на Царя, влизащ на осле в светия град. Акцентира се на „парадокса“ на възплъщението – един богословски акцент, който преминава през всички Господски празници: Този, чиито престол са небесата, седи на осле. Идеята е заложена и в кондака на празника „На престол в небесата и на осле на земята седиш Христе Боже...“. В една от стихирите се пее: „Носен от херувими и възпяван от серафими Ти, Благий, седна на младо осле, като Давидов Син и децата Те възпяха като Бог, а юдеите хулеха Те беззаконно...“ (стиховни стихирите, гл. 8). В словото си за Цветница, св. Климент Охридски казва, че Спасителят „... като върху огнен престол язди осле, искайки да очисти човешкия род от животинската нечистота, като изпълнява древните предсказания на пророците. Нали Захарий е казал за Него: „Ликувай от радост, дъще Сионова, тържествувай, дъще Иерусалимова: ето, твоят Цар иде, възседнал на ослица и на младо осле” (St. Clement of Ohrid, 1970).

Темата за смирението на Царя е своеобразен „вход“ към следващата Велика седмица, когато Творецът на небето и земята ще претърпи смърт от ръцете на Своите творения, за да победи смъртта и да издигне природата на Адам.

References // Научна литература

- Baggley, J. (2000).** Festival Icons for the Christian Year. ISBN: 978-0881412017, Publisher: St Vladimir's Seminary Press, USA, 180 pages.
- Barrois, G. (1977).** Scripture Readings in Orthodox Worship. ISBN 978-0913836415, Publisher: St. Vladimir's Seminary Press, USA, 197 pages.
- Chiflyanov, B. (1996).** Liturgy. Sofia: University Press "St. Clement of Ohrid" (in Bulgarian). // [Чифлянов, Б. (1996) Литургия. София: УИ "Св. Климент Охридски"], 383 pages.
- Cyril of Alexandria. (2003).** Cyril of Alexandria. Commentary on Zephaniah 43. – in: Ferreiro, A. (2003). The Twelve Prophets. Downers Grove, IL: InterVarsity Press. (Logos Bible Software)

- Evdokimov, P. (2011).** Evdokimov, Pavel. The Art of the Icon: A Theology of Beauty. ISBN 9789542972013, Publisher: Omophor, Sofia, Bulgaria (in Bulgarian). // [Евдокимов, Павел (2011) Изкуството на иконата: богословие на красотата. ISBN 9789542972013, Омофор, София, България.], 356 pages.
- Gesenius, F. (1979).** Gesenius' Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures: Numerically Coded to Strong's Exhaustive Concordance, with an English Index of More Than 12,000 Entries. Baker Pub Group, USA, 940 pages.
- Gregory Palamas. (1968).** Omilia 15. On the Sunday of Vayi. – in: The Discourses (Omilies) of St. Gregory Palamas. Part I. Trans. from the Greek by Archim. Ambrose (Pogodin). First edition in Russian. - Montreal: The Brotherhood of Rev. Job of Pochaev. // [Григорий Палама (1968) Омилия 15. Въ недѣлю Вайи. – в: Бесѣды (Омилии) Святителя Григория Паламы. Часть I. Пер. съ греч. яз. архим. Амвросій (Погодинъ). Первое издание на русскомъ языкѣ. Монреаль: Издание Братства преп. юва Почаевского], 731 pages.
- Heine, R. (2007).** Reading the Old Testament with the Ancient Church: Exploring the Formation of the Early Church Thought. ISBN 978-0801027772, Publisher: Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 204 pages.
- Instone-Brewer, D. (2003).** The two asses of Zechariah 9:9 in Matthew 21. – in: Tyndale Bulletin, no 1 2003, ISSN: 0082-711854, Publisher: Tyndale House pp. 89-98.
- Mirkovich, L. (1961).** Heorthology or historical development and worship of the Orthodox Church of the Eastern Church. Belgrade (in Serbian). // [Мирковић, Л. (1961) Хеортологија или историјски развитак и богослужење празника православне источне цркве. Београд.], 315 pages.
- Popmarinov, D. (2001).** A Brief Introduction to the Holy Scriptures of the Old Testament. ISBN 954-775-066-6, Publisher: Faber, Veliko Tarnovo, Bulgaria (in Bulgarian). // [Попмаринов, Д. (2001) Кратко въведение в Свещеното Писание на Стария Завет. ISBN 954-775-066-6, В. Търново, България.], 260 pages.
- Saint Ephraim the Syrian. (2014).** Commentary on the Four Gospels, 18. in: Works. Volume 8. ISBN 978-5-4249-0037-2, Publisher: Russian publishing center st. Vasil the Great, Moscow, Russia (in Russian). // [Святой Ефремъ Сиринъ (2014) Толкование на Четвероевангелие, 18. – в: Творения. Томъ 8. ISBN 978-5-4249-0037-2, Русскій издателскій центръ имени Святаго Василия Великого, Москва, Руссия.], 320 pages.
- Shivarov, N. (1992).** Shivarov, N. Biblical Archaeology. Publisher: Synodal publishing house, Sofia, Bulgaria (in Bulgarian). // [Шиваров, Н. Библейска археология. Синодално издателство, София, България], 632 pages.
- Shmeman, Al. (2001).** Shmeman, Al. The Great Lent. ISBN 954-9700-01-1, Publisher: Omophor, Sofia, Bulgaria (in Bulgarian). // [Шмеман, Ал. (2001) Великият пост. ISBN 954-9700-01-1, Омофор, София, България.], 164 pages.
- Smith, F. (1945).** The horse and the ass in the Bible: an essay on Zechariah 9:9. - in: Anglican Theological Review, 27 no 2 Ap 1945, ISSN: 0003-3286, Publisher: Sewanee: The University of the South pp. 86-97.
- St. Clement of Ohrid. (1970).** Oration on Palm Sunday. – in: Words and Teachings (translation from Old Bulgarian by Archim. Dr. Athanasius Bonchev). Sofia, Bulgaria (in Bulgarian). //

- [св. Климент Охридски (1970) Слово на Цветница. // Слова и поучения (превод от старобългарски език архим. д-р Атанасий Бончев). София, България], 376 pages.
- St. Irenaeus of Lyon. (2008).** Against Heresies, IV, 10.2. – in: Proof of Apostolic Preaching. ISBN: 978-5-517-07493-5, St. Petersburg, Russia (in Russian). // [Св. Иринеи Лионский (2008) Против ересей, IV, 10.2. – в: Против ересей. Доказательство апостольской проповеди. ISBN: 978-5-517-07493-5, Санкт-Петербург, Россия.], 638 pages.
- St. John Chrysostom. (2013).** Discourses on the book of Genesis and other words. – in: Works of Saint John Chrysostom, vol. 8. ISBN: 9789547704305 Publisher: Slavic-Bulgarian Monastery "St. George Zograf", St. Gora, Mount Athos, Greece (in Bulgarian). // [Св. Иоан Златоуст, Архиепископ Константинопольски (2013) Беседи върху книга Битие и други слова. – в: Творения на Светителя Иоан Златоуст, т. 8. Славянобългарски манастир „Св. вмчк Георги Зограф“, Св. Гора, Атон], 559 pages.
- St. Justin the Philosopher and Martyr. (1995).** First Apologia I, 32. – in: Works. Moscow, 1892 (1995, phototype edition in Russian). // [Св. Иустин Философ и Мученик (1995) Первая Апология I, 32. – в: Творения. Москва, 1892 (1995, фототипно издание)], 474 pages.
- St. Justin the Philosopher and Martyr. (1995b).** Conversation with Tryphon Judaeus, 52. – in: Works. Moscow, 1892 (1995, phototype edition in Russian). // [Св. Иустин Философ и Мученик (1995) Первая Апология I, 32. – в: Творения. Москва, 1892 (1995, фототипно издание)], 474 pages.
- Theodoret of Cyr. (2003).** Commentary on Zephaniah 3:16-18.23. – in: Ferreiro, A. (2003). The Twelve Prophets. Downers Grove, IL: InterVarsity Press. (Logos Bible Software)
- Valchanov, Sl. (1977).** Valchanov, Sl. Interpretation of the Twelve Prophets. Sofia, Bulgaria (in Bulgarian). // [Вълчанов, Сл. (1977) Тълкуване на дванадесетте пророци. София, България], 124 pages.
- Way, C. (2010).** Donkey domain: Zechariah 9:9 and lexical semantics. in: Journal of Biblical Literature, 129 no 1 Spr 2010, ISSN: 0021-9231, Publisher: Society of Biblical Literature (SBL), pp. 105-114.

Стефка Кънчева

Православен богословски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“,
гр. Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски“ №2, България

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6390-4152>

s_kancheva@ts.uni-vt.bg

AUTHOR'S DATA WERE PUBLISHED ACCORDING GDPR RULES AND PUBLICATION ETHICS OF THE JOURNAL (<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>)

Received: *09 April 2023*

Accepted: *20 June 2023*

Published: *30 June 2023*

DOI: <https://doi.org/10.55630/KINJ.2023.090104>

KIN Journal, 2023, Volume 09, Issue 1

Science Series Cultural and Historical Heritage: Preservation, Presentation, Digitalization

Научна поредица Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация

Научная серия Культурное и историческое наследие: сохранение, презентация, оцифровка

Editors

Prof. PhD. Petko St. Petkov

Prof. PhD. Galina Bogdanova

Редактори/съставители

проф. д-р Петко Ст. Петков

проф. д-р Галина Богданова

Copy editors

Assist. prof. PhD. Nikolay Noev

Assist. prof. PhD. Kalina Sotirova-Valkova

PhD. Paskal Piperkov

Технически редактори

гл. ас. д-р Николай Ноев

ас. д-р Калина Сотирова-Вълкова

д-р Паскал Пиперков

© Editors, Authors of Papers, 2023

© Редколегия, Авторски колектив, 2023

Published by

Institute of Mathematics and Informatics

at the Bulgarian Academy of Sciences,

Sofia, Bulgaria

Издание на

Институт по математика и

информатика при Българска академия на

науките, София, България

<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

ISSN: 2367-8038